

Orxan ARAS

Şeyx Sodi "Gülüstan"da Yaqub peyğəmbərlə bağlı bir söhbəti belə qələmə alır: Yusifini itirən Yaqub peyğəmbərə bəzi adamlar gələr: "Son Misirdən Yusifin qoxusunu duydunsa, yaxındakı quyudan onun səsinə niyə duymadın?" - deyər sual edirlər. Yaqub: "Bizim halımız şimşək kimidir, bir görünür, bir görünməz", - deyər cavab verər.

Bu hekayəni oxuduğumda Şeyx Nizaminin "şairlər peyğəmbər kimidilər" sözü ağıma gəlmişdi. Gerçəkdən də şairlər bəzən "hər cimdən həli" olur, bəzən də yanbaşılarındakı fəlakəti belə görməzlər.

Musa Yaqub zamanımızdan adətən şimşək kimi gəlib keçdi. Bir gördü, bir görünmədi. Həm xalqın içindəydi, həm xalqdan qaçmışdı. J.P.Sartr gerçək ziyalının zamanın şahidi olduğunu söylər. Musa Yaqub zamanına şahidlik edən səssiz bir axar su kimi ydi. O, xalqın bütün rənglərini üzündə, gözlərində, sözlərində daşıyırdı. Xalqın səsinə təbiətə həsr olunmuş şeirlərlə çatdırırdı. Musa Yaqubun "qara daşı" bütün haqsızlıqlara qarşı bir söz sapandı idi əslində. O söz sapandı şeiri yaşadığıca daha çox kəllələr "yarılacaqdı".

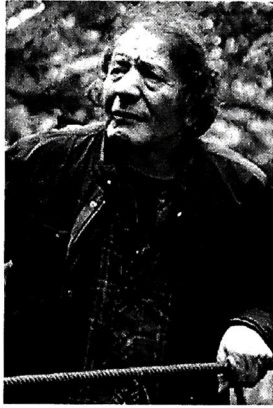
Fransız filosofu Mişel Fuko iki cür intellektualdan söz edər. Birisi "universal"dır. O, dünyayla birlikdə dönər və kainatın acısının fərqindədir. İkinci intellektual tipi isə İkinci Dünya müharibəsindən sonra ortaya çıxan "spesifik" intellektualdır. Spesifik intellektual "universal" intellektualın əksinə beynəlmilət fəaliyyətin önündə deyildir. Onun mikro səviyyədə bir fəaliyyət məkanı vardır, amma yerli mübarizənin təmsilçisidir.

Bu mənada Musa Yaqub spesifik bir ziyalıydı. Buynuz kəndində əlindəki əsəylə oturub təbiəti dinləyirdi. Azərbaycanın isə qulağı onun səsinə idi. Hər kəs onun şeirində bir parça ilə öz problemini dilə gətirirdi.

1960-cı illərdə türk sosioloqu Cəmil Məriç məqalələrində, kitablarında "fil dişi qüllə"sindən söz edirdi. "Bu ölkə" adlı əsərində "fil dişi qülləsi"ni sənətkarın sığındığı bir liman olaraq görürək, "orası sənətkar üçün bir zindan deyil, bir limandır", - deyər yazırdı. "Fil dişi qülləsi" termini yəhudilərin dini kitabında "Melodiya melodiya" bölümündə keçən bir qavramdır, sevgilinin gözəl boynu fil dişi qülləsinə bənzədilirdi. Fransız tənqidçisi Sainte Beuve 1837-ci ildə yazdığı "Avqust düşüncələri" şeirində "fil dişi qülləsi" qavramını ədəbiyyata qazandırmışdı. Fil dişi artıq gerçək ziyalıların "Araf"dan sonrakı dayanacağı idi. Xalqdan qopun, yalqızlığı ilə qovrulən və hər şeyə yuxarıdan baxan ziyalı əbədi olaraq özünü fil dişi qülləsinə qapadırdı.

Tənha, təcrid olunmuş və topodən baxan ziyalı imici illərlə filosoflar tərəfindən müzakirə olunurdu. "Xalqa enmək" anlayışı bir ziyalı yadlaşması olaraq görüldü. Əslində, xalqa enilməz, xalqa çıxılır. Musa Yaqub xalqa nə endi, nə də çıxdı. O, zətan su kimi, torpaq kimi xalqın içində, hətta xalqla bütünləşmişdi.

Günahı bölən şair

Nə zaman onun "bir günah sənin, bir günah mənim" şeirini dinləsəm və oxusam gözlərimin önünə Azərbaycanın çayları, bulaqları, dənizi gəlir. İçində təmizliyi, kəri yan-yana barındıran su məmləkətin qoxusunu, rəngini, vitaminini, toxumunu hər yere daşıyırdı. Musa Yaqub da cynilə şeirində olduğu kimi gerçək bir ziyalı olaraq xalqın günahını da, savabını da paylaşmağı bilir, əsla məsuliyyətdən qaçmırdı. "Xalq cahil", "xalq günahkar", "xalq işə yaramaz", "xalq ölüdür" demir, gerçək bir ərnmiş kimi özünü çarmıxa çəkib: "Mən də günahkaram", - deyər inləyirdi.

*Sən çəsmə qurudan, mən ağac kəsən...
Bir günah sənidir, bir günah mənim.*

Təqsiri, günahı paylaşmaq yüzillər öncə bütün Azərbaycanın dar ağacında "Nəsimi mənam" deməsi kimidir. Şükür ki, bu soy, bu maya, bu ölməzlik davam edir. Musa Yaqub şeirlərlə, hər şeydəni yaxasını qaçıran, özünü bir firon kimi görən və davamlı sözlərlə xalqını qırbaqlayan yalançı "ziyalılara" elə bir şillə vurmışdır ki, onun səsi gələcək yüzillərdə də duyulacaqdır.

Bir Musa Yaqub olması belə bu xalqın ümidi üçün yetərli bir işıqdır. Onun dediyi kimi:

*Hələ ki vaxtımız var durulmağa,
Bir sabah sənidir, bir sabah mənim!*

Ruhun şad olsun, gerçək dərviş! Sənin səsinlə Azərbaycanın sabahı daha aydınlıq və ümid dolu olacaqdır. O zaman Buynuzdakı məzarının üzərində yüksələn işığı hər kəs görəcək və heyrət edəcəkdir. Salam olsun sənə və təmiz ruhuna!